

КЛАСТЕРИ В МАРКЕТИНГОВІЙ СТРАТЕГІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

© 2019 КОЛОМІЄЦЬ Г. М., МЕЛЕНЦОВА О. В., ГУЗНЕНКОВ Ю. Г., ДІДОРЧУК І. Л.

УДК 338.22
JEL Classification: R12

Коломієць Г. М., Меленцова О. В., Гузненков Ю. Г., Дідорчук І. Л.

Кластери в маркетинговій стратегії місцевого самоврядування в умовах децентралізації

Обґрунтовано, що якісні зміни місцевого самоврядування в процесі децентралізації обумовлені розвитком маркетингових стратегій на основі кластерного підходу. Ефективність кластера залежить від виокремлення однієї з історично успадкованої спеціалізації регіону, яка корелює з найсучаснішими світовими трендами господарського розвитку, забезпечення їх органічного поєднання на основі реалізації інтересу місцевої громади як складової національного суспільного інтересу. На прикладі Харківського регіону розглянуто провідну роль кластера освітніх послуг у досягненні усталеності соціально-економічного розвитку, який забезпечується формуванням і управлінням попиту на послуги навчальних закладів вищої освіти. Розраховано мінімально можливий обсяг попиту, що безпосередньо створюють українські й іноземні здобувачі вищої освіти. Окреслено перешкоди у функціонуванні кластера освітніх послуг. Наведено фінансову пастку закладів вищої освіти і необхідні умови її подолання. Ідентифіковано ризики розвитку кластера освітніх послуг. Консолідацію зусиль освітньої спільноти, місцевої влади, бізнесу в активній реалізації національних інтересів розвитку кластера освітніх послуг розглянуто як засіб зміцнення його конкурентних переваг.

Ключові слова: удосконалення місцевого самоврядування, маркетингова стратегія, кластер освітніх послуг.

DOI:

Рис.: 5. **Бібл.:** 18.

Коломієць Ганна Миколаївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної теорії та економічних методів управління, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: gkolomiets@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4561-0550>

Researcher ID: <https://publons.com/dashboard/summary/>

SPIN: https://elibrary.ru/project_user_office.asp

Меленцова Ольга Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії та економічних методів управління, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: omelementsova@karazin.ua

ORCID: orcid.org/0000-0003-1276-633X

Researcher ID: https://www.researchgate.net/profile/Olga_Melentsova

SPIN: https://elibrary.ru/project_user_office.asp

Гузненков Юрій Георгійович – викладач кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: huznenkov@karazin.ua

Дідорчук Ірина Леонідівна – старший викладач кафедри міжнародної економіки та світового господарства, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: didorchuk.irina@gmail.com

УДК 338.22
JEL Classification: R12

Коломієць А. Н., Меленцова О. В., Гузненков Ю. Г., Дідорчук І. Л.
Кластеры в маркетинговой стратегии местного самоуправления в условиях децентрализации

Обосновано, что качественные изменения местного самоуправления в процессе децентрализации обусловлены развитием маркетинговых стратегий на основе кластерного подхода. Эффективность кластера зависит от выделения одной из исторически унаследованной специализации региона, которая коррелирует с самыми современными мировыми трендами хозяйственного развития, обеспечения их органичного сочетания на основе реализации интереса местного сообщества как составляющей национального общественного интереса. На

UDC 338.22
JEL Classification: R12

Kolomiets G. M., Melentsova O. V., Huznenkov Y. G., Didorchuk I. L.
Clusters in the Marketing Strategy of Local Self-Government in the Context of Decentralization

It is substantiated that the qualitative changes in local government in the process of decentralization are due to the development of marketing strategies based on the cluster approach. Effectiveness of a cluster depends on identifying one of the historically inherited specializations of the region, which correlates with the most modern world trends of economic development, ensuring their organic combination based on the realization of the interest of the local community as a component of the national public interest. Using the example of the Kharkiv region, there considered the leading role of the educational

примере Харьковського регіону розглянута вуюча роль кластера освітніх послуг в досягненні стійкості соціально-економічного розвитку, котра забезпечується формуванням і управлінням спросом на послуги навчальних закладів вищого освіти. Рассчитан минимально возможный объем спроса, который непосредственно создают украинские и иностранные соискатели высшего образования. Обозначены препятствия в функционировании кластера образовательных услуг. Представлена финансовая ловушка высших учебных заведений и необходимые условия ее преодоления. Идентифицированы риски развития кластера образовательных услуг. Консолидация усилий образовательного сообщества, местной власти, бизнеса в активной реализации национальных интересов развития кластера образовательных услуг рассмотрена как средство укрепления его конкурентных преимуществ.

Ключевые слова: совершенствование местного самоуправления, маркетинговая стратегия, кластер образовательных услуг.

Рис.: 5. **Библ.:** 18.

Коломиец Анна Николаевна – доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры экономической теории и экономических методов управления, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: gkolomiets@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4561-0550>

Researcher ID: <https://publons.com/dashboard/summary/>

SPIN: https://elibrary.ru/project_user_office.asp

Меленцова Ольга Владимировна – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономической теории и экономических методов управления, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: omelementsova@karazin.ua

ORCID: orcid.org/0000-0003-1276-633X

Researcher ID: https://www.researchgate.net/profile/Olga_Melentsova

SPIN: https://elibrary.ru/project_user_office.asp

Гузненков Юрий Георгиевич – преподаватель кафедры экономической кибернетики и прикладной экономики, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: huznenkov@karazin.ua

Дидорчук Ирина Леонидовна – старший преподаватель кафедры международной экономики и мирового хозяйства, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: didorchuk.irina@gmail.com

cluster in achieving the sustainability of the region's socio-economic development, which is provided by the formation and management of demand for services of higher education institutions. The minimum possible demand, which is directly created by Ukrainian and foreign applicants for higher education, is calculated. Obstacles in the functioning of the educational cluster are identified. The financial trap of higher education institutions and the necessary conditions for its overcoming are presented. Risks of development of the educational cluster are determined. The consolidation of the efforts of the educational community, local authorities, and business in the active implementation of the national interests concerning the development of the educational cluster is considered as a means of strengthening its competitive advantages.

Keywords: improvement of local government, marketing strategy, cluster of educational services.

Fig.: 5. **Bibl.:** 18.

Kolomiets Ganna M. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Professor of the Department of Economic Theory and Economic Methods of Management, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: gkolomiets@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4561-0550>

Researcher ID: <https://publons.com/dashboard/summary/>

SPIN: https://elibrary.ru/project_user_office.asp

Melentsova Olga V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor of the Department of Economic Theory and Economic Methods of Management, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: omelementsova@karazin.ua

ORCID: orcid.org/0000-0003-1276-633X

Researcher ID: https://www.researchgate.net/profile/Olga_Melentsova

SPIN: https://elibrary.ru/project_user_office.asp

Huznenkov Yuri G. – Lecturer of the Department of Economic Cybernetics and Applied Economics, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: huznenkov@karazin.ua

Didorchuk Iryna L. – Senior Lecturer of the Department of International Economics and World Economy, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: didorchuk.irina@gmail.com

Проблеми територіального самоврядування, розширення повноважень місцевих громад активно обговорюються і досліджуються [1; 2]. Пріоритетна увага спрямована на правові, політичні, адміністративно-організаційні аспекти [3]. Але результати реформування будуть досягнуті, а зміни стануть незворотними тільки за умов розвитку господарських компетентностей відповідних спільнот, спрямованих на усвідомлення та реалізацію конкурентних переваг, які поєднують національні і місцеві інтереси.

Мета статті – на прикладі Харківського регіону довести, що якісні зміни місцевого самоврядування в процесі децентралізації потребують розвитку маркетингових стратегій на основі кластерного підходу, який може стати тригером інклюзивного зростання місцевої громади на основі

використання і примноження історично сформованих активів у контексті новітніх трендів світового господарства.

Виклад основного матеріалу. Розвиток місцевого самоврядування в процесі реформи децентралізації потребує удосконалення управління, якісних змін у визначенні стратегії розвитку регіону, спрямованої на розширене самовідтворення конкурентних переваг територіальної громади, органічно поєднуючи національні та регіональні інтереси. Ключове значення в суттєвих перетвореннях управління має оволодіння маркетинговими технологіями. Провідним драйвером цього процесу мають стати кластери, які дозволяють нагромаджений історично потенціал ефективно використати для територіального розвитку громади. «Кластер – це система взаємопов'язаних фірм

і інститутів, що в цілому більше простої суми своїх складових» [4, с. 275]. Функціонування розвинутого кластера може залучити в регіон фінансові ресурси інклюзивного зростання в різних формах. Імперативом цього процесу є відповідність кластера сучасним трендам господарського розвитку та переведення їх у площину практичних дій.

Інтенсивне розгортання четвертої індустріальної революції обумовлює зміни домінант сталого розвитку, суттєві структурні зрушення його чинників, загострення конкуренції на всіх рівнях, переплетіння та перетворення її форм.

Україна займає провідне місце в розвитку освітніх послуг. За субіндексом «освіта» індексу інклюзивного розвитку (IDI – Inclusive Development Index), що розраховується експертами Всесвітнього Економічного Форуму, Україна випереджає деякі розвинуті країни, при загалом невисокому місці України у загальному рейтингу країн за індексом інклюзивного розвитку. У 2018 році Україна знаходиться на 49 місці серед 74 країн, що розвиваються [5]. Освіта в Україні має більш високу оцінку порівняно з Австрією, Німеччиною, Канадою, Ізраїлем і Грузією впродовж років розрахунку індексу (рис. 1).

Показник

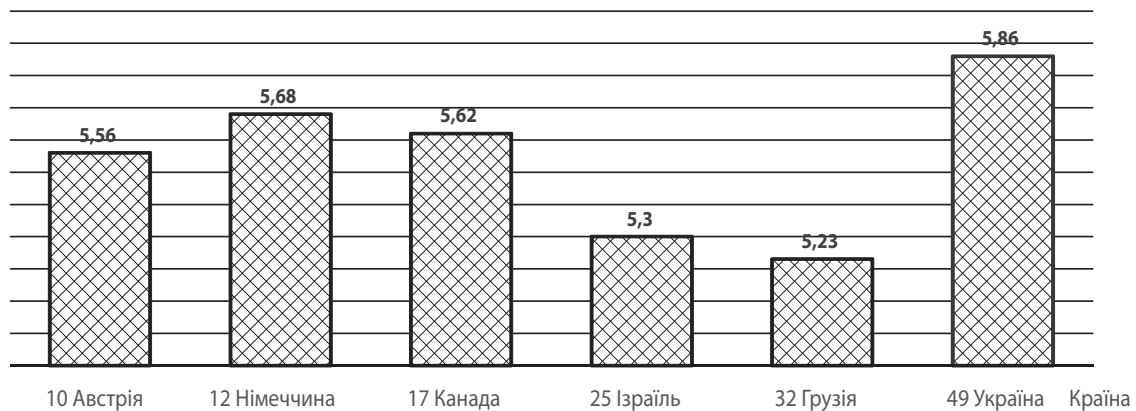

Рис. 1. Порівняння країн за субіндексом «Освіта» індексу інклюзивного розвитку 2018 р. [5]

У 2018 році Україна посіла перше місце в частині вкладу в глобальний розвиток науки всесвітнього рейтингу The Good Country. Визначення лідерів в цьому розділі рейтингу передбачає врахування, в тому числі, кількості іноземних студентів, які навчаються в навчальних закладах країни, в співвідношенні з розміром її економіки [6].

Надбанням Харківщини є кластер освітніх послуг (рис. 2).

Навіть у скрутних (кризових) умовах він відтворюється і зміцнює свої позиції. Підсумки роботи Харківської області за останні три роки, що відтворено в рейтингу соціально-економічного розвитку регіонів, який вона очолює впродовж 2015–2017 рр., свідчать, що за показником «Доступність і якість послуг у сфері освіти» Харківський регіон є безперечним лідером (загалом в 2017 році Харківська область є лідером за 9 ключовими показниками, в 2016 році — за 7, в 2015 році — за 4) [7].

Ядро кластера складають університети, що мають статус національних і визнані в світі, про що свідчать високі позиції в національних і міжнародних рейтингах. 2 із 6 українських навчальних закладів вищої освіти, які увійшли до рейтингу кращих університетів «QS World University Rankings 2018», – це Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (401–420 місце) та Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (701–750 місце). [12]. 5 навчальних закладів вищої освіти Харківщини входять до 20 кращих згідно з академічним рейтингом «Топ-200 Україна 2018» [13].

Інфраструктура кластера освітніх послуг включає в себе елементи загальної інфраструктури і специфічної. До загальної відносяться:

- готелі, гуртожитки, мережа малометражних квартир для оренди;
- підприємства громадського харчування;
- організації, що надають телекомунікаційні послуги;
- транспорт та ін.
- Специфічну інфраструктуру утворюють:
- бібліотеки;
- освітні інтернет-ресурси;
- спеціалізовані видавництва, книгарні, ін.

Ультраструктура кластера освітніх послуг являє собою інтеграційні форми взаємозв'язку з науково-дослідними та науково-виробничими фірмами, які формують професійні компетенції студентів і виробляють інноваційні знання; до них належать навчально-наукові комплекси та навчально-наукові структури подвійного підпорядкування [11].

«Кластери являють собою комбінацію конкуренції і кооперації» [4, с. 231] тобто кооперативну і кооперативну. Це перетворює кластери на точки розвитку національної економіки.

М. Портер відводить кластерам позитивну роль у збільшенні експорту, поліпшенні підприємницького клімату і залученні інвестицій, наголошуючи при цьому, що основу національної конкурентоспроможності складає внутрішній попит [4]. Це повною мірою відноситься до кластера освітніх послуг в цілому і особливостей його функціонування в Харкові.

Основу стабільного попиту на послуги закладів вищої освіти м. Харкова складає усталений внутрішній попит серед українців і мешканців м. Харкова та Харківської області. Так, за даними Центру дослідження суспільства/ CEDOS [14; 15] понад 95 % абітурієнтів, зарахованих на

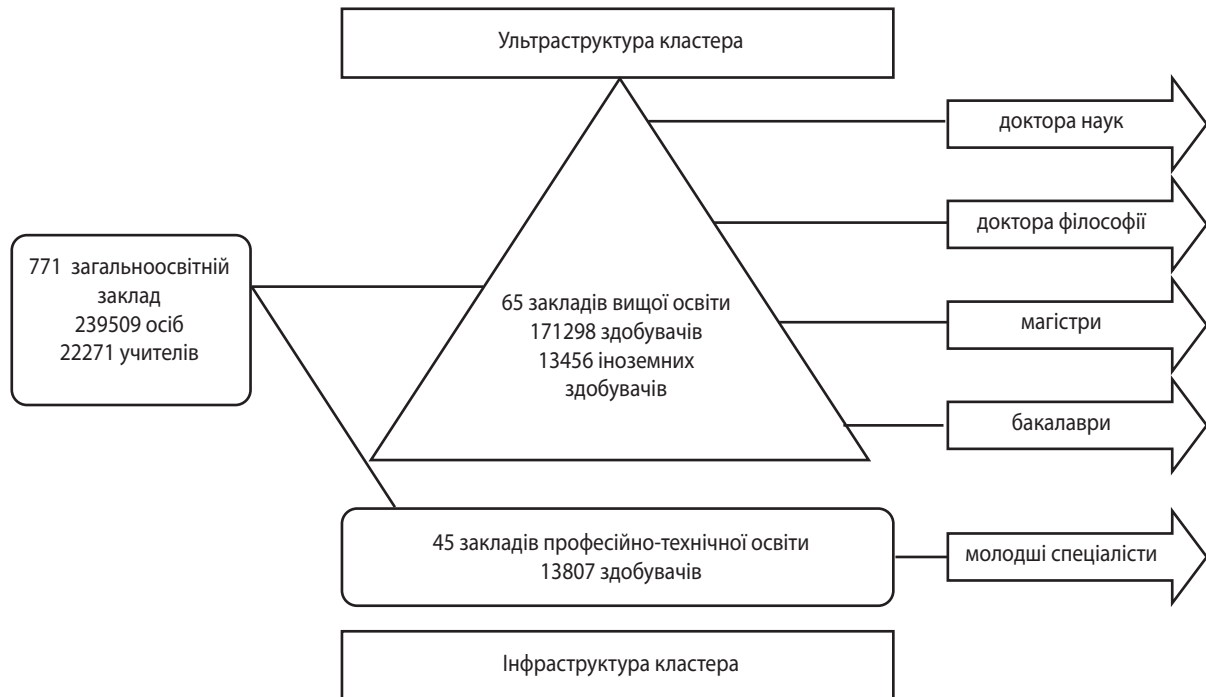

Рис. 2. Кластер освітніх послуг Харківщини

Джерело: сформовано авторами на основі [8–11]

бюджет, та понад 85 % зарахованих на контракт, що походять з Харківської області, обрали заклади своєї області. Харківська область належить до регіонів, які змогли збільшити частку прибулих абітурієнтів у 2018 році. Подібні показники демонструють Дніпропетровська, Київська та Житомирська області, в той час як більшість областей зменшили цю частку. Харківська область упродовж останніх років загалом має додатне сальдо внутрішньої міграції (+5941 – у 2018 році) і займає друге місце в Україні за цим показником, поступаючись лише м. Києву із показником (+20900 осіб). Харківська область більше охоплює східні та окремі центральні і південні області – від 5 % з Кіровоградської до 45 % з Луганської областей. Внутрішній попит на послуги навчальних закладів вищої освіти м. Харкова характеризується високою якістю з огляду на рівень знань абітурієнтів. Частка вступників із балами ЗНО з української мови та літератури та математики 180 і вище, які вступили до навчальних закладів вищої освіти Харківщини, складала понад 85 %. Ця цільова група споживачів освітніх послуг, враховуючи її особливі характеристики, створює попит на якісні послуги загальноосвітніх навчальних закладів клас-

тера, курсів із підготовки до ЗНО, закладів довузівської освіти загалом.

Навчальні заклади вищої освіти Харківщини лідирують у залученні іноземних здобувачів. У 2017 році з 48836 осіб 13456 навчалися в Харкові, 10689 – у Києві [9].

Приблизна оцінка розміру попиту з боку іноземних студентів може бути здійснена на основі даних щодо загальної кількості студентів-іноземців в Харківській області – 13456 осіб та даних щодо їх витрат в Україні в розрахунку на одну особу, які отримано на основі інформації Українського Admission центру (Admission Center – Study Abroad) щодо орієнтовних мінімальних витрат іноземних студентів – 200\$ USD на місяць (витрати на проживання, включаючи витрати на житло, міський транспорт, їжу, цигарки, без урахування витрат на освітні послуги та послуги дозвілля) [16; 17].

Мінімальний сукупний об'єм попиту з боку іноземних студентів в грошовому вираженні складає 32 294 400 \$ USD, або 807 360 000 грн на рік. Так само приблизний розрахунок розміру попиту з боку студентів, громадян України може бути здійснений на основі даних щодо кількості

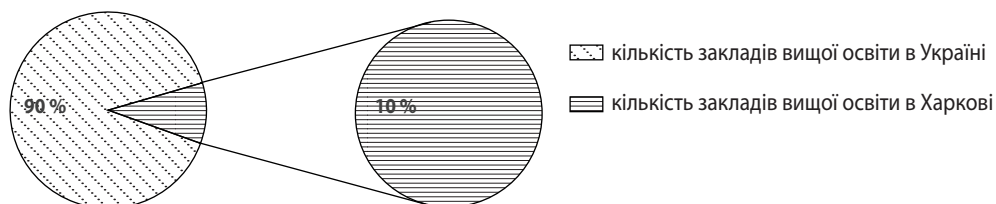

Рис. 3. Питома вага закладів вищої освіти Харківського регіону в країні 2017–2018 рр. [9]

здобувачів вищої (171298 осіб) та професійно-технічної освіти (13807 здобувачів) і величини загального прожиткового мінімуму – 1770 грн на місяць (з 01.07.2018 по 30.11.2018) [10]. Мінімальний об'єм попиту з боку студентів України складає 3 947 179 020 грн на рік. Відповідно, загальний об'єм попиту всіх здобувачів вищої та професійно-технічної освіти в Харківському регіоні тільки на послуги суб'єктів інфраструктури кластера, без урахування попиту

на освітні послуги за контрактною формою навчання та послуги суб'єктів специфічної структури на рік, складає 4 754 539 020 грн.

Водночас нестабільний стан господарського середовища обумовлює знаходження організацій освітнього кластера у фінансовій пастці (рис. 4) і потребує консолідації зусиль влади, громадянського суспільства, бізнесу, освітніх організацій з її подолання:

Рис. 4. Фінансова пастка закладів НЗВО

Джерело: сформовано авторами

- або за рахунок просторової експансії, що складно в умовах попиту, що не розширюється;
- або за рахунок збільшення часового горизонту узгоджених спільних дій.

На рівні місцевого самоврядування переплітаються і проявляються економічні інтереси, національні, які не зводяться до державних інтересів чи інтересів еліт, інтереси територіальної громади, бізнесу, неприбуткових організацій.

Для ефективного розвитку міст імперативом є ідентифікація інтересів, їх поетапне узгодження, управління ризиками перешкод в реалізації інтересів територіальної громади як складової національного інтересу.

Складні відносини між суб'єктами, що включають конкурентну і коопераційну складову, для зміцнення позицій у світовому господарському просторі потребують використання технології утворення мереж, альянсів, союзів. Усвідомлюючи збільшення непрогнозованих небезпек для господарських суб'єктів кластера, значення інтегрованих запобіжних дій з урахування їх у господарській діяльності

зростає. В щорічному докладі Всесвітнього банку «Ризики і можливості» запропоновано комплексний підхід до управління ризиками, адекватний природі їх виникнення, що може бути використаний як методологічна основа розвитку маркетингової стратегії самоврядування в умовах децентралізації. Ризики класифіковані за масштабами охоплення та обсягом наслідків (рис. 5)

Це може бути основою процесу управління ризиками кластера освітніх послуг:

- усвідомлення ризиків відкриває нові можливості для розвитку;
- здійснення попереджуючих, систематичних та інтегрованих заходів з управління ризиками в напрямі узгодження інтересів, щоб не опинитися перед необхідністю незапланованих, надзвичайних і, як правило, затратних заходів реагування на виникаючі небезпеки;
- управління ризиками не обмежується їх виявленням, слід також виявити перешкоди щодо управління ризиками, ранжувати їх за ступенем пріоритетності та долати їх;

РИЗИКИ	за масштабами охоплення	
	ідіосинкратичний	системний
за обсягом наслідків		
незначний	Фізичні особи, домогосподарства	Держава, міжнародна спільнота
значний	Організації мікрорівня та мезорівня	Держава, міжнародна спільнота

Рис. 5. Класифікація ризиків

Джерело: сформовано на основі [18]

- реалізація ризик-менеджменту потребує консолідації зусиль стейкхолдерів, власників ризику.

Доповнюючи ці заходи, слід визначити функції управління ризиками місцевого рівня у:

- безпосередньому управлінні ідіосинкратичними ризиками;
- створенні стимулів для спільних дій громадянського суспільства, бізнесу, неприбуткових організацій з управління ризиками.

Висновки. Забезпечення сталого розвитку територіальної громади потребує вибудовування маркетингової стратегії з комплементарними алгоритмами ризик-менеджменту в розвитку попиту на послуги провідних організацій регіону, що передбачає:

- сприйняття ризиків як необхідної складової стратегії розвитку;
- розширення кола акторів, які залучаються до цього процесу;
- здійснення професіоналізації управління ризиками;
- фокусування на координації і взаємоузгодженні інтересів бізнесу і неприбуткових організацій, громадського суспільства, місцевих органів влади в превентивних заходах щодо різного рівня ризиків.

Опанування мистецтвом зваженої і послідовної реалізації системи суспільних інтересів забезпечує належні перспективи розвитку територіальних громад України в багатомірному мінливому конкурентному глобальному господарському середовищі.

Усвідомлення перспектив розвитку кластера освітніх послуг регіону, удосконалення на цій основі позиціонування і просування системи послуг Харківського регіону на внутрішньому і зовнішніх ринках має забезпечити як сталий розвиток кластера, так і інклюзивний розвиток регіону загалом. Шляхами посилення конкурентних позицій кластера є:

- активний протекціонізм на ринку освітніх послуг, який базується на пріоритеті регіональних інтересів Харківського регіону як складової національних інтересів України і спрямований на створення сприятливих умов для розвитку всіх суб'єктів інфраструктури та ультраструктури кластера освітніх послуг, захист навчальних закладів вищої освіти Харківщини від недобросовісної конкуренції з боку іноземних учасників;
- здійснення вибору та активної підтримки всіх форм міжнародної співпраці в галузі освітніх послуг виходячи із пріоритетності соціально-економічних потреб та інтересів розвитку кластера освітніх послуг Харківщини;
- консолідація зусиль державних органів самоврядування, бізнесу, професійних спільнот навколо проектів, спрямованих на подальшу інтеграцію всіх учасників кластера освітніх послуг;
- розвиток комплексу комплементарних послуг освітнього кластера;
- подальше удосконалення інфраструктури кластера освітніх послуг.

ЛІТЕРАТУРА

- Про місцеве самоврядування в Україні. URL: http://kodeksy.com.ua/pro_mistseve_samovryaduvannya_v_ukraini/statja-27.htm
- Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень : навч. посіб. Київ : Рада Європи, 2017. 110 с.
- Ткачук А. Ф. Від перспективного плану до стратегії розвитку громади (через призму досвіду об'єднаних територіальних громад Хмельниччини). Київ : ЮСТОН, 2018. 76 с.
- Портер М. Конкуренція. М. : Вільямс, 2000. 495 с.
- The Inclusive Growth and Development Report 2018. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf
- Good Country Index. Results. URL: <https://official-online.com/all-news/the-good-country-index-2018/>
- Аналіз соціально-економічного розвитку регіонів за 2017 рік за результатами рейтингової оцінки. URL: <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/derzhavnarehional-na-polityka/monitoringh/monitoringh-monitoringh/rejtingova-otsinka-regioniv/analiz-sotsialno-ekonomichnogorozvitku-regioniv-za-2017-rik-za-rezultatami-rejtingovoyi-otsinki/>
- Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>
- Статистичний збірник «Вища освіта» в Україні в 2017 році. URL: http://ukrstat.org/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm
- Статистичний збірник «Загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади України. 2017 рік. URL: http://ukrstat.org/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm
- Kolomiyets G. N., Guzenkov Y. G., Didorchuk I. L. Cluster of educational services is the priority of sustainable development strategy in the XXI century in the Kharkiv region // Actual problems of innovation economy development: national and regional aspects : materials of the Intern. scientific-practical. conf. for students, undergraduates, graduate students and young scientists, 2012. P. 221–223.
- Линовицкая О. О. Українські університети: на шляху до європейської інтеграції. URL: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=5647>
- QS World University Rankings 2018 – Tables Information (2018). URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2018>
- Самохін І., Онищенко Н. Рух абітурієнтів між областями України. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/mihratsiia-abituriientiv-ukrainy>
- Стадні Є. Рух абітурієнток та абітурієнтів між областями України: порівняння 2017 та 2018 років. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/rukh-abituriientok-ta-abituriientiv-mizh-oblastiamy-ukrainy-porivniannia-2017-ta-2018-rokiv>
- Ukrainian Admission Center. Cost of living in Ukraine (Sept. 2018). URL: <http://ukraine.admission.center/cost-of-living-in-ukraine/>
- Вища освіта. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном (2018). Мережа вищих навчальних закладів на початок 2017–2018 навчального року. URL: <http://vnz.org.ua/statti/10477-merezha-vyschyh-navchalnyh-zakladiv-na-pochatok-2017-2018-navchalnogo-roku>
- Управление рисками в интересах развития. URL: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDS/IB/2013/10/11/000356161_20131011125341/Rendered/PDF/817850WDR0RUS00Box379841B00PUBLIC0.pdf

REFERENCES

- "Analiz sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv za 2017 rik za rezultatamy reitynhovoi otsinky" [Analysis of socio-economic development of regions for 2017 by the results of the rating]. <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh-monitorynh/rejtingova-otsinka-regioniv/analiz-sotsialno-ekonomichnogo-rozvytku-regioniv-za-2017-rik-za-rezultatami-rejtingovoyi-otsinki/>
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://ukrstat.gov.ua>
- Good Country Index. Results. <https://official-online.com/all-news/the-good-country-index-2018/>
- Kolomiyets, G. N., Guznenkov, Y. G., and Didorchuk, I. L. "Cluster of educational services is the priority of sustainable development strategy in the XXI century in the Kharkiv region". *Actual problems of innovation economy development: national and regional aspects*, 2012. 221-223.
- Lelechenko, A. P. et al. *Mistseve samovriaduvannia v umovakh detsentralizatsii povnovazhen* [Local self-government in conditions of decentralization of powers]. Kyiv: Rada Yevropy, 2017.
- Lynovytska, O. O. "Ukrainski universytety: na shliakhu do yevropeiskoi intehratsii" [Ukrainian Universities: On the Way to European Integration]. <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=5647>
- "Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini" [On Local Self-Government in Ukraine]. http://kodeksy.com.ua/pro_mistseve_samovryaduvannya_v_ukraini/statja-27.htm
- Porter, M. *Konkurentsija* [Competition]. Moscow: Vilyams, 2000.
- QS World University Rankings 2018 Tables Information (2018). <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2018>
- "Statystychnyi zbirnyk «Vyshcha osvita» v Ukraini v 2017 rotsi" [Statistical collection «Higher Education» in Ukraine in 2017]. http://ukrstat.org/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm
- "Statystychnyi zbirnyk «Zahalnoosvitni ta profesiino-tekhnicni navchalni zaklady Ukrainy. 2017 rik" [Statistical collection «General educational and vocational schools of Ukraine. 2017 year»]. http://ukrstat.org/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm
- Samokhin, I., and Onyshchenko, N. "Rukh abiturientiv mizh oblastiamy Ukrainy" [The movement of entrants between the regions of Ukraine]. <https://cedos.org.ua/uk/articles/mihratsiia-abiturientiv-ukrainy>
- Stadni, Ye. "Rukh abiturientok ta abiturientiv mizh oblastiamy Ukrainy: porivniannia 2017 ta 2018 rokiv" [The movement of entrants between the regions of Ukraine: comparison of 2017 and 2018]. <https://cedos.org.ua/uk/articles/ruk-abiturientok-ta-abiturientiv-mizh-oblastiamy-ukrainy-porivniannia-2017-ta-2018-rokiv>
- The Inclusive Growth and Development Report 2018. http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf
- Tkachuk, A. F. *Vid perspektyvnoho planu do stratehii rozvytku hromady (cherez pryzmu dosvidu obiednanykh terytorialnykh hromad Khmelnychchyny)* [From the long-term plan to the community development strategy (through the prism of the experience of the united territorial communities of Khmelnytskyi)]. Kyiv: YuSTON, 2018.
- "Upravleniye riskami v interesakh razvitiya" [Risk management for development]. http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2013/10/11/000356161_20131011125341/Rendered/PDF/817850WDR0RUSS00Box379841B00PUBLIC0.pdf
- Ukrainian Admission Center. Cost of living in Ukraine (Sept. 2018). <http://ukraine.admission.center/cost-of-living-in-ukraine/>
- "Vyshcha osvita. Informatsiino-analitychnyi portal pro vyshchu osvitu v Ukraini ta za kordonom (2018). Merezha vyshchykh navchalnykh zakladiv na pochatok 2017-2018 navchalnogo roku" [Higher Education. Information and Analytical Portal on Higher Education in Ukraine and Abroad (2018). Network of higher educational institutions at the beginning of 2017-2018 school year]. <http://vnz.org.ua/statti/10477-merezha-vyschyh-navchalnyh-zakladiv-na-pochatok-2017-2018-navchalnogo-roku>

Стаття надійшла до редакції 09.04.2019 р.